Чорній Ю.В.
здобувач другого рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В АСПЕКТІ ПЕРЕКЛАДУ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими питаннями. У сучасному глобалізованому світі міжкультурна комунікація відіграє ключову роль у розвитку міжнародних відносин, бізнесу, освіти, науки й технологій. Взаємодія між представниками різних культур є фундаментом взаєморозуміння, співпраці та досягнення спільних цілей. Міжкультурна комунікація сприяє обміну знаннями, ідеями, культурними традиціями та цінностями, а також розвитку різних сфер суспільного життя. Однак, через значні мовні, культурні та світоглядні відмінності між народами, ефективне спілкування між представниками різних культур не завжди є можливим без втручання професійного перекладу. Питання адекватного та точного перекладу стає особливо важливим в умовах, коли помилки в міжкультурній комунікації можуть призвести до непорозумінь, конфліктів і навіть соціальних чи політичних ускладнень [1, с. 8].

Переклад у міжкультурній комунікації виступає не тільки як засіб відтворення текстової інформації, але і як інструмент, що дозволяє зберегти культурні й світоглядні цінності оригіналу. Однак саме ця функція перекладу часто є надзвичайно складною, адже кожна культура має свої унікальні реалії, світоглядні концепти, традиції, мовні ідіоми, які не мають безпосередніх відповідників в інших культурах. Тому при перекладі важливо враховувати культурний контекст оригіналу, а також адаптувати його до культури, яка приймає інформацію. Наприклад, різні культурні моделі етикету, невербальної комунікації, гумору та образності можуть кардинально впливати на сприйняття тексту, і перекладач має враховувати ці фактори, щоб зберегти не лише зміст, але й контекст і стилістику оригінального повідомлення.

Формулювання мети дослідження. Основною метою цього дослідження є виявлення специфічних аспектів міжкультурної комунікації в процесі перекладу, аналіз труднощів і викликів, що виникають перед перекладачами, а також пошук ефективних підходів та стратегій, які дозволяють забезпечити адекватний, зрозумілий і культурно адаптований переклад. Зокрема, в роботі досліджуються методи адаптації культурних маркерів, засоби відтворення стилістичних особливостей тексту, а також методологічні підходи до відображення національно-культурних реалій у перекладі. Метою є також підкреслення важливості міжкультурної комунікації у формуванні взаєморозуміння між народами, збереженні культурного різноманіття та уникненні міжкультурних конфліктів, що можуть виникати через непорозуміння або некоректний переклад.

Новизна дослідження полягає в комплексному аналізі аспектів міжкультурної комунікації в контексті перекладу, що дозволяє виявити нові підходи до взаємодії мовних і культурних бар'єрів у процесі міжкультурного

спілкування. Особливу увагу приділено вивченню перекладу як засобу міжкультурної адаптації, де мовні та культурні фактори взаємодіють і можуть спричиняти значні труднощі та інтерпретаційні неточності.

Вперше в контексті цього дослідження зроблено акцент на інтеграції теоретичних моделей міжкультурної комунікації в практику перекладу, що дозволяє розглядати перекладача не тільки як лінгвіста, а й як посередника між культурами, який враховує соціокультурні та психологічні особливості обох комунікантів. Зокрема, аналізуються типи культурних бар'єрів, які можуть виникати при перекладі текстів з різних мовних і культурних контекстів, а також методи їх подолання.

Крім того, дослідження пропонує нові підходи до класифікації культурних особливостей, що мають важливе значення в процесі перекладу, та аналізує роль культурної інтерпретації в створенні точного й ефективного перекладу. Окремо виділено важливість розвитку міжкультурної компетенції перекладачів для забезпечення адекватного передавання не лише лексичного, але й культурного контексту в перекладі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжкультурна комунікація в аспекті перекладу охоплює широкий спектр аспектів, пов’язаних з мовою, культурними цінностями, світоглядом та особливостями соціального життя. Для досягнення високої якості міжкультурної комунікації важливо враховувати декілька основних факторів [2, с. 181–184].

1. Культурно-специфічні елементи та реалії. Кожна культура має свої специфічні елементи, такі як традиції, звичаї, історія, побут, які суттєво впливають на сприйняття і тлумачення інформації. Наприклад, англійська фраза *"to pull oneself up by one's bootstraps"* має культурний підтекст, що вказує на особисту ініціативу та самодостатність, характерні для західних культур. Проте прямий переклад українською мовою буде не зовсім зрозумілим. В такому випадку перекладач може використати фразу, яка передає подібний зміст, але адаптовану до української культурної традиції, наприклад: *"вибратися з труднощів самостійно"*. Таким чином, метою перекладу є не буквальне відтворення оригінального тексту, а створення адекватного культурного еквіваленту, зрозумілого для представників іншої культури.

У процесі перекладу ідіоматичних виразів, які мають культурно зумовлене значення, може виникнути проблема через відсутність точного аналога в мові перекладу. Наприклад, англійське вираз "to break the ice" (буквально: “розбити лід”) означає “полегшити атмосферу, зробити спілкування менш напруженим”. При перекладі на українську, цей вираз може бути не зовсім зрозумілим без культурної адаптації. Тому, для досягнення точності перекладу, необхідно замінити його на аналогічний вираз, наприклад, “вийти на контакт” або “порушити мовчання”.

2. Невербальні культурні коди. Окрім текстуальної інформації, важливим аспектом міжкультурної комунікації є невербальні коди: жести, міміка, особливості поведінки, що часто відображають культурні цінності та традиції. Наприклад, у східних культурах надмірна емоційність у спілкуванні може

вважатися неприйнятною, тоді як у західних культурах емоційне вираження може сприйматися як щирість і відкритість. При перекладі культурно значущих текстів, таких як літературні твори або фільми, перекладачі часто стикаються з необхідністю врахування цих невербальних аспектів. Це може вимагати додаткових пояснень, коментарів або адаптацій, що дозволять зберегти культурну специфіку оригінального твору.

3. Етикетні норми та соціальні ролі. Етикетні норми відіграють значну роль у міжкультурній комунікації, особливо коли йдеться про офіційне спілкування, бізнес-перемовини або дипломатичні контакти. Наприклад, у японській культурі важливою частиною етикету є система вшанування статусу співрозмовника через звертання, поклон, дотримання формальних правил ввічливості. У західних культурах, таких як американська або європейська, звернення до співрозмовника на ім’я є звичною практикою, яка вказує на демократичність і відкритість. При перекладі текстів, що стосуються ділового або офіційного спілкування, перекладач має враховувати ці відмінності, щоб уникнути непорозумінь і зберегти належний рівень ввічливості й поваги в контексті іншої культури [3, с. 9–16].

4. Стилістичні особливості та гумор. Особливо складною задачею в міжкультурній комунікації є переклад гумору, оскільки гумор часто ґрунтується на грі слів, культурних відсиланнях, стереотипах або іронії, які можуть бути зовсім незрозумілими для іншої культури. Наприклад, британський гумор відомий своїм сарказмом та іронією, які можуть бути незрозумілими для представників азійських культур, де гумор заснований на інших принципах. Перекладач повинен вибрати оптимальну стратегію, аби передати зміст і ефект гумористичних елементів, іноді навіть шляхом створення абсолютно нових жартів, що відповідають культурному контексту цільової аудиторії.

Гумор є однією з найбільших проблем для перекладачів, оскільки часто ґрунтується на культурних особливостях або мовних гріках. Наприклад, жарт про гру слів або пун можна важко передати в іншій культурі без втрати смислу. У фільмах чи книгах гумор, що заснований на місцевих реаліях, може потребувати адаптації або переробки. Прикладом може служити гумор у британському серіалі, де пун на *"football"* (як термін для американського футболу в США) вимагає переосмислення для аудиторії, що не знайома з такими нюансами.

5. Релігійні та світоглядні аспекти. Релігія та світоглядні установки є важливими аспектами культурної ідентичності, які часто відображаються в текстах. При перекладі текстів, пов’язаних із релігійною тематикою, потрібно особливо уважно підходити до вибору слів, щоб не порушити чутливих культурних та релігійних питань. Наприклад, переклад текстів, пов'язаних з ісламською культурою, повинен враховувати специфічні вимоги до зображення релігійних обрядів, понять та символів, оскільки невірне трактування може призвести до непорозумінь і навіть образити релігійні почуття. У цьому контексті перекладачі застосовують методології культурного адаптування, що дозволяють зберегти сенс і зміст, не порушуючи релігійні норми і традиції [4, с. 147–150].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Проблематика міжкультурної комунікації в аспекті перекладу є важливою та складною темою, що потребує комплексного підходу та врахування багатьох аспектів. Результати цього дослідження свідчать про те, що переклад є не просто відтворення слів і речень, але й відтворенням культурного контексту, значень та ідей, які можуть бути глибоко вкоріненими у світогляді певної культури. Перекладач, виступаючи посередником між культурами, несе відповідальність за збереження сенсу, стилістики та культурного контексту оригіналу.

Подальші дослідження у цій галузі можуть бути спрямовані на більш глибоке вивчення окремих аспектів міжкультурної комунікації, таких як специфіка перекладу гумору, адаптація етикетних норм, способи відтворення невербальної інформації та вплив релігійних факторів на процес перекладу. Іншим перспективним напрямом є розробка нових методик та інструментів, що полегшують роботу перекладача, зокрема, з використанням сучасних технологій та штучного інтелекту, що дозволить досягти більш точного й культурно адаптованого перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієнко Т.П. Когнітивні чинники, що визначають вибір стратегії перекладу. Т.П. Андрієнко. Філологічні трактати. 2012. № 3. С. 5–13. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/30075/1/Andrienko.pdf
2. Гаврилюк Н.М. The definition of blended learning. Н.М. Гаврилюк. Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації : збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з міжнародною участю, 3 жовтня 2020 року. гол. ред. Н.Л. Замкова. – Вінниця : Редакційновидавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2020. С. 181–184. URL: http://10.0.2.150/docs/Zbirnyky_konferents/2020/Aktualni%20problemy%203%20zh ovtnia%202020.pdf
3. Іваницька Н. Міжмовна трансформація номіналізації в науковому дискурсі. Н. Іваницька. Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації : збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з міжнародною участю, 4 жовтня 2021 року. гол. ред. Н.Л. Замкова. Вінниця : Редакційновидавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ. 2021. Ч. 1. С. 9–16. URL: http://10.0.2.150/docs/Zbirnyky_konferents/2021/4.10.21%201.pdf
4. Ковалевська Т. І. The legacy of p. Grice:conversational implicature. Т. І. Ковалевська. Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації : збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з міжнародною участю, 3 жовтня 2020 року. гол. ред. Н.Л. Замкова. Вінниця : Редакційновидавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ. 2020. С. 147–150. URL: http://10.0.2.150/docs/Zbirnyky_konferents/2020/Aktualni%20problemy%203%20zhovtnia%202020.pdf